

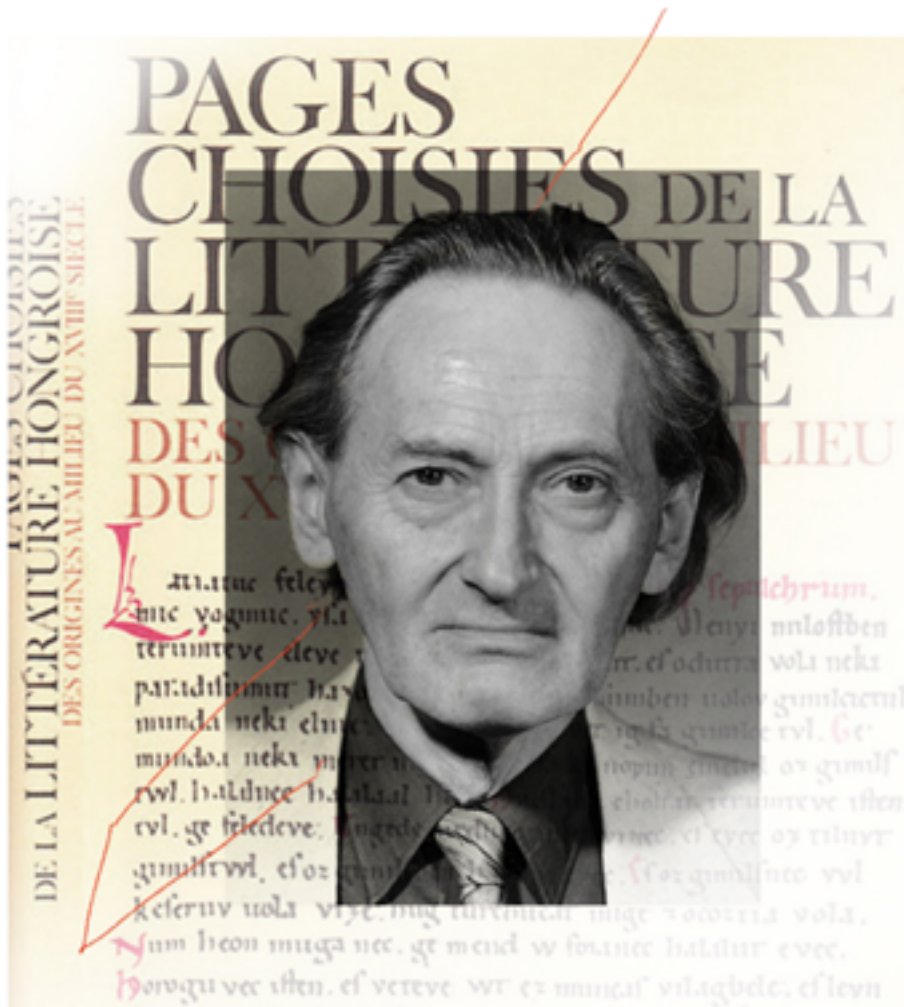
Klaniczay Tibor

Irodalomtörténész

Budapest, 1923. július 5. – Budapest, 1992. május 14.

A kiváló tehetség és szorgalom jegyében valósult meg az az életút, amely Klaniczay Tibor szakmai pályáját jellemezte. Magyar–olasz szakon kezdte el tanulmányait 1941-ben, majd Eötvös-kollégista lett, és 1945-ben diplomázott. 1946-ban bölcsészdoktorrá vált, majd ösztöndíjasként 1947–1948-ban a Római Tudományegyetemen tanult tovább. Az oktatás és a kutatás, illetve a tudományszervezés összefüggő feladatait életének ebben a szakaszában is nagy hozzáértéssel végezte. Miközben 1949 és 1957 között az ELTE BTK Magyar Irodalomtörténeti Intézetének oktatója volt, nagyívű tudományszervezési elképzelései már a Magyar Tudományos Akadémiához kötődtek. Az MTA I. Osztályának szaktitkára (1950–1955), majd az újonnan alapított (1956. január 2.) MTA Irodalomtudományi Intézet igazgatóhelyettese 1983-ig, végül igazgatója lett 1992-ben bekövetkezett túl korai haláláig. Az intézetalapítás diszciplínateremtéssel is járt. Klaniczay 1969-ben hozta létre a Reneszánsz–Barokk Kutatócsoportot, amely 1970-re az intézet Reneszánsz Osztályává, sőt a nemzetközi együttműködés és intézményes kapcsolátépités központjává vált, Centre de Recherche de la Renaissance elnevezéssel.

Az 1950-es évek közepétől kezdődően Klaniczay saját szakmai életútjában is az MTA került előtérbe, hiszen 1954-ben akadémiai doktori címet szerzett, majd az akadémia levelező (1965), végül rendes tagja (1979) lett. Akadémiai doktori értekezésének könyvváltozatáért (*Zrínyi Miklós*, Budapest: Akadémiai Kiadó, 1954) a Kossuth-díj III. fokozatát érdemelte ki 1955-ben. Klaniczay akadémikusi tevékenységének jelentőségét kellőképpen mutatja az is, hogy az MTA Elnökség tagja volt 1985–1990 között. Az 1980-as évekre Klaniczay megbecsültsége nemzetközi szintű volt: levelezőpartnerei között ott találjuk Peter Burke, Roy Porter, Jacques Le Goff vagy Paul Raabe nevét. Továbbá erős intézményközi kapcsolatokat épített ki Velencében (Fondazione Giorgio Cini) és Wolfenbüttelben (Herzog August Bibliothek), ugyanakkor két rangos vendégprofesszori mandátumot is teljesített: előbb Párizsban (1967), majd Rómában (1975–1979). Az 1925-ben alapított Amerikai Medievalisztikai Akadémia 1973-ban



választotta levelező tagjának, 1976-ban pedig a franciaországi Franois Rabelais Egyetem (Tours) adományozott Doctor Honoris Causa címet neki.

Az irodalomtörténész Klaniczay az olasz, de implicit módon a neolatin nyelv és kultúra szakértőjeként széles tematikus horizonton mozgott, melynek kezdetei a magyarországi humanizmushoz (Vitéz János, Janus Pannonius), a magyar–olasz kapcsolatok történetéhez illeszkedtek. A reneszánsz, sőt a reformáció irodalmának értő és gyakran

komparatív nézetű megközelítése, majd a barokk-kutatás, Zrínyi életművével a fókuszban képezte azt a folytatást Klaniczay irodalomtörténeti érdeklődésében, amely következetesen tovább vitte a humanista hagyomány vizsgálatát a kora újkor későbbi periódusaiba is. A késő-barokk és a rokokó, tehát a 18. század egyházi irodalma (érdeklődése homlokterében Hermányi Dienes Józseffel) képezte azt a kronológiai határt, amely lezárta Klaniczay irodalomtörténeti univerzumának terét és idejét. Ezt a sokirányú érdeklődést hűen leképezik a fontosabb publikációk is. A Zrínyi-témát egyetemi és akadémiai doktori értekezéseiben dolgozta ki, ezt követték az igazán nagy meritések, szinte évtizedenként egy-egy tematikus tanulmánykötet: *Reneszánsz és barokk* (1961), *A múlt nagy korszakai* (1973), *Hagyományok ébresztése* (1976), *Pallas magyar ivadékai* (1986). 1993-ban, szomorú lezárásaként ennek az impozáns sorozatnak, posztumusz kiadásban jelenhetett csak meg az úgynevezett proto-akadémiákat és tudós humanista csoportosulásokat bemutató dolgozata, *A magyarországi akadémiai mozgalom előtörténete* (1993) az általa indított *Humanizmus és Reformáció* könyvsorozatban.

Klaniczay irodalomtörténeti habitusának meghatározó összetevője volt a textológiai iskolázottság és ennek diszciplináris fejlesztése. Referátuma alapján az MTA Irodalomtörténeti Intézete vitát folytatott a kritikai kiadásokról és a forráskiadások textológiai elveiről 1959-ben. Ugyancsak az ő kezdeményezésére jött létre az MTA

Olyan többlepcsős stratégiát dolgozott ki, amelynek célja a határon túli források összegyűjtése és kiadása volt.

keretében működő *Textológiai Munkabizottság* (1960. május 31.). Tudatosan fejlesztette a textológiai paradigmát, irányadó írásban tette vita tárgyává a felszabadulás utáni magyar textológia helyzetét (*A textológiai munka problémái*, 1962). Klaniczay intézményes

kutatói és tudományszervezési erőfeszítéseiből egyenesen következett egy irodalomtörténeti szintézis megteremtése. 1964–1966 között jelent meg hat kötetben *A magyar irodalom története*, amelynek a kora újkort lefedő két kötete Klaniczay irányítása alatt és szerkesztésében látott napvilágot (*A magyar irodalom története 1600-ig*, illetve *A magyar irodalom története 1600-tól 1772-ig*). A kora újkori magyarországi irodalomtörténet-írás diszciplináris és intézményes kimunkálásának másik fontos előmozdítói voltak a Klaniczay által indított szakmonográfiákat és forráskiadásokat közreadó könyvsorozatok, illetve az 1970-ben elindított Rebakucs-konferencia elnevezéssel kanonizált, ma is élő szakmai fórum.

Ennek a gazdag életútnak lenyűgöző eredményeit egy 1953-as esemény már előre vetítette. Klaniczay ugyanis az MTA I. Osztály szaktitkáráként a román–magyar kulturális egyezmény keretében 1953 nyarán bukaresti utazással egybekötött két hónapos erdélyi tartózkodása alatt Kolozsvárott, Nagyenyeden, Gyulafehérvárott, Nagyszebenben, Marosvásárhelyen, Székelyudvarhelyen és Székelykeresztúron végzett könyvtári és levéltári kutatást. Az 1953-as látogatást követően Klaniczay olyan többlepcsős stratégiát dolgozott ki, amelynek célja a határon túli források összegyűjtése és kiadása volt. Kiépítette azt a tudománylogisztikát és intézményes hátteret, amely lehetővé tette egy komplex kutatási gyakorlat kialakítását, így 1974 decemberében programjavaslatot tett közzé *A nemzeti kultúra értékeinek és emlékeinek feltárása és rendszerezése* címmel. A program egyik prioritása az összes határon túli kulturális érték (szöveg és artefactum) feltárása és megőrkítése volt. 1982-ben létrejött a *Kulturális és történelmi emlékeink feltárása, nyilvántartása és kiadása* elnevezésű kutatási főirány, amely 1985 és 1990 között *A művelődési folyamatok és történelmi kulturális hagyományaink kutatása* című országos középtávú fejlesztési tervbe (OKKFT) tagolódott be. 1990 tavaszától a magyarságkutatási programmal összekapcsolódva *A Kárpát-medence népei, nemzetiségei történetének kutatása, kulturális emlékeink feltárása és közzététele* címmel kormányzati szinten kiemelt kutatássá alakult át. Klaniczay 1991. november 29-én a *Kulturális és történelmi emlékeink feltárása, nyilvántartása és kiadása* elnevezésű program elnökségének beszámolót készített, melyben az 1986–1991 közötti periódus eredményeit sorolta elő, a legfontosabb kritikai kiadások addigra elkészült köteteitől a nyolckötetesre tervezett *A magyar irodalomtörténet bibliográfiája* című kiadványig, beleértve az adattárakat vagy a nem kritikai igényű szövegkiadási sorozatokat is.

Klaniczay Tibor életútja lenyűgöző: irodalomtörténészként és tudományszervezőként nem kevesebbet ért el, mint a régi magyar irodalom kutatásának diszciplináris megteremtését és intézményes működtetésének hosszú távú fenntartását.

Tóth Zsombor